

שיח רב תרבותי מוגן, התנהלות במצבי קונפליקט ומניעת גזענות

ערכה לפתיחת שנת הלימודים תשע"ה

לפיתוח שיח רב תרבותי מוגן, התנהלות במצבי קונפליקט ומניעת גזענות

תודתנו ל:

יעל בריל, אורית ברג, עינב לוק - שפ"י

סימא גוטמן, צפרית גרינברג, גלי צחור, אילנה רבינוביץ- מנהל חברה ונוער

דניאלה פרידמן, אתי אדרי, דורון אהרוני, ציונה כסיף, צוקית שמידט- המטה לחינוך
אזרחי וחיים משותפים – המזכירות הפדגוגית

ברלנטי אלחג' - אגף א' במגזר הערבי והמזכירות הפדגוגית

יעל גוראון- המזכירות פדגוגית

השכט השכט במוקר יצאנו לדרכנו
מיאית שלא אמרנו הכונו בשתיקה.
צקבות הסצרה היו בכל מקום
ידענו שצפויה עוד דרך ארוכה.

...

אחר כך לרחה השמע ברוק וברחמיט
והאירה באור חדש את האימה והתקווה,
וכף מי שהיה שט ביקש לו ניחומים
בחסד ומסירות, סליחה ואהבה.

רחף שפירא

שיח רב תרבותי מוגן, התנהלות במצבי קונפליקט ומניעת גזענות

דברים מהלב –

עברנו קיץ קשה. נקלענו למלחמה, נחשפנו לאיום קיומי בחזית ובעורף. ספגנו אבדות רבות וכואבות. עבור כולנו כאחד נפגעה תחושת הביטחון, השקט והמוגנות.

ימי "צוק איתן" הציפו בכל אחד מאתנו תחושות ורגשות בעוצמות שונות. בתקופה זו גילינו את כוחות התמיכה החברתיים, את הסולידריות החברתית, את הנתינה, את הערבות ההדדית, ההתנדבות ואת העמידה האיתנה של העורף.

לצד כוחות אלו אנו עדים גם למורכבות חברתית ולמתחים העולים וצצים בחברה. מורכבות אשר מציפה קונפליקטים שבאים לעיתים לידי ביטוי בהבעת עמדות והתנהגויות פוגעות נגד קבוצות שונות בחברה הישראלית. ביטויים אלו התרחשו במעגלים רחבים ובמרחבים שונים, במפגשים בין אישיים (מפגש חברתי, ברכות, בכירות, בפארקים, במקומות עבודה) וכן במרחבים וירטואליים, ברשתות החברתיות ובתקשורת.

מדיניות משרד החינוך לקראת שנת הלימודים תשע"ה שמה דגש על חיזוק הערבות ההדדית והתרומה לחברה ועל עיסוק בשיח חברתי מכבד, המקדם הבנת נקודת הראות של קבוצות שונות בחברה, מניעת פגיעה באחר, מניעת הסלמה חברתית ומניעת גזענות. העיסוק בנושאים מורכבים אלה יתקיים לאורך כל שנת הלימודים, בהתאם לסוגיות שיעלו בקרב התלמידים ולפי צו השעה.

בטווח הקצר נעסוק בהגברת מודעות אנשי החינוך והתלמידים לתהליכים החברתיים המתרחשים בקרבנו, בזיהוי ההשלכות והאפיונים של חיים בחברה רב תרבותית, ובקידום שיח והתנהגויות מכבדות המאפשרות מוגנות חברתית ואף התקרבות או קירבה בין הקבוצות.

הנחיות למנחה: את התהליך החינוכי המוצע להלן, העוסק בניהול שיח רב תרבותי והתנהלות במצבי קונפליקט, יש לקיים לאחר שאפשרנו לאנשי החינוך לשוחח ולהביע את רגשותיהם בעקבות המלחמה ואירועי הקיץ, לשהות בסיפורי "הקיץ האחרון שלהם", לשתף, להקשיב ולזהות את רקמת הקולות הייחודיים בחדר.

יש להקדיש מספר מפגשים על פי הצרכים העולים בקרב המורים והתלמידים, על פי מעגלי הפגיעות ובהתאם לעקרונות המומלצים באתר [שפינ"ט](#).

בהמשכו של התהליך מוצעים ארבעה מערכי שיעור לתלמידי חטיבת הביניים והחטיבה העליונה. מערכי השיעור מיועדים לשימוש במהלך החודש הראשון של שנת הלימודים ומהווים הכנה/הקדמה לטיפול בנושא מניעת גזענות. במערכי שיעור אלו התמקדנו בסוגיית חופש הביטוי וחשיבותו בצד הצורך להציב גבולות לשיח כדי למנוע עמדות המעודדות לאלימות, הסתה או גזענות. זאת בצד עיסוק בסולידריות.

קודם לקיום השיעורים, אנא עיינו בהמלצות המוצעות בגוף המערכים ובהמלצות המופיעות במסמך זה בעמוד 7

כדי להקל עליכם את ההתמצאות במסמך מצורף בהמשך תוכן ענינים.

תוכן עניינים

עמודים	תוכן ואוכלוסיית היעד	הנושא
4-8	אזור רגשות והכנה לטיפול בעיסוק בנושאים קונפליקטואליים לחדר המורים מיועד למורי חט"ב וחטיבה עליונה	שיח רב תרבותי מוגן והתנהלות במצבי קונפליקט- מפגש חדר מורים
9-14	אזור רגשות והכנה לטיפול בעיסוק בנושאים קונפליקטואליים – פעילות עם תלמידים מיועד לתלמידי חט"ב וחטיבה עליונה	שיח רב תרבותי מוגן והתנהלות במצבי קונפליקט- פעילות עם תלמידים
		מערכי שיעור לפתיחת שנה"ל בנושא שיח רב תרבותי ומניעת גזענות
15-17	מיועד לתלמידי חט"ב וחטיבה עליונה	מערך שיעור 1- שותפות, סולידריות וערבות הדדית
18-21	מיועד לתלמידי חט"ב	מערך שיעור 2- חופש הביטוי
22-26	מיועד לתלמידי ז'-י'	מערך שיעור 3- אלימות מילולית ברשת והסתה לגזענות
27-37	לתלמידי חט"ב וחטיבה עליונה	מערך שיעור 4- צוק איתן- השיח הציבורי בעת מלחמה

מפגש חדר מורים בנושא שיח רב תרבותי מוגן והתנהלות במצבי קונפליקט

מטרות המפגש -

- להציף את התהליכים המורכבים המתרחשים בחברה
- לאפשר שיח מוגן וביטוי עמדות
- לזהות קונפליקטים ומחלוקות
- לאפשר פלורליזם וחופש ביטוי
- לקדם תשתית של שיח מוגן

פעילות מספר 1 – "הסיפור שלנו"

כאזכר מוזמנים, כל חבר וחברה בצוות, לספר את סיפור התקופה האחרונה מנקודת המבט בה תבחרו להתבונן בה. שתפו בחוויות, ברגשות ובמחשבות שאלו לכם, מחשבות ורגשות שהסצירו אתכם, שהפתיחו אתכם, שהפתיחו את הסביבה שלכם, שיצרו קונפליקטים עם מישהו אחר. מחשבות שלכם או מחשבות שאלו על ידי הסובבים אתכם במפגשים בין אישיים, או מחשבות ורגשות בהם נפגשתם במרחבים הווירטואליים. חוויות ומחשבות קשות ומדאיגות וחוויות ומחשבות משמחות ומצוררות תקווה.

- מה למדנו על עצמנו, ועל המצב עם הסביבה שלנו ועל האחרים במצבים רוויי תסכול, כחזר וקונפליקט?
- האם חוויתם תחושה של צרצור ערכים או אמונות בתקופת הקיץ?
- מה מצורר בנו ה"סיפור" של האחר?

הנחיות למנחה: בקבוצות שונות עשויים לעלות נושאים שונים בגוונים ובמינונים שונים. חשוב לאפשר לרגשות ולחוויות האוטנטיות של המשתתפים להישמע. יש קבוצות שאולי יעלו בהן רק הקושי, הדאגה, הקונפליקט. יהיו קבוצות שיעלו בהן גם ההסתכלות על הטוב התקווה והמקדם בחברה (הסולידריות והערבות החברתית...) כדאי לאפשר להעלות לשיח את כל מגוון החוויות ולא לכוון לתשובות מועדפות, לאפשר התייחסות גם לגילויים של התנהגות שלילית וגם לחיובית.

- איילו תמות משותפות עלו מהסיפורים והדיון?
- לאור כל הנאמר לעיל, מהי האחריות החברתית המוטלת עלינו כאנשי חינוך?

הנחיות למנחה: ניתן להסביר לקבוצה, שכאשר אנחנו עוסקים בהבנת התופעה של הסלמת קונפליקט, במצבים רוויי תסכול בהם קיימת חרדה ואפילו פחד ממשי, יש נטייה נורמטיבית לפצל בין טוב ורע. הפיצול גדל ככל שהאיום הנתפס גדול. כולנו עשויים להקצין את עמדותינו והתנהגותנו בעקבות תחושת האיום. נשאלת השאלה איך במצב איום זה ניתן להיכנס למנעד אחר של עמדות ורגשות והאם אפשר להכיל את הפלורליזם ומנעד הקולות שבתוך כל אחד מאתנו וביננו? יש מי שהדיסוננס בקרבו פחות בולט אבל בפועל יש נטייה להקצנת תחושות רגשות דעות והתנהגויות וקושי לשמור על הסתכלות מאוזנת במצב רגשי זה. יש נטייה לחשיבה סטריאוטיפית, מבוססת על דעות קדומות תוך הכללה על הכלל. אלו הם מנגנונים פסיכולוגיים המשמשים כהגנה בפני חרדה. בתהליך החינוכי הרחב עלינו להגביר את המודעות לסטריאוטיפים שלנו, ולהציב שאלות שיעזרו לנו בהצבת הגבול בין מחשבה לפעולה.

פעילות מספר 2 - "כלל וכלל"

מטרות:

1. המשתתפים יכירו בחשיבות ובערך המוסף לניהול שיח קונפליקטואלי על בסיס כללי יסוד ידועים מראש ומחייבים.
2. המשתתפים יקבלו כלים ודוגמאות לכללים יעילים לניהול שיח מוגן
3. המשתתפים יגבשו תפיסה והצעה לכללים לניהול שיח מוגן בכיתה

מהלך הפעילות:

כף חמר צוות מקבל שני כתקים השני צבצב. כף צבצב מואדר למטרה מסוימת.
 על הפתק הראשון כתבו את כף מה שאני כאורה צריק שיקרה בכיתה כדי
 שאני ארזיש בטוח ונוח להביא לכיתה נושאים עצלוליים להציף קונפליקט.
 על הפתק השני (בצבצב השני שנקבצ מראש) כתבו את כף מה עלדצתכט
 התלמידים צריכים שיתקיים בכיתה כדי שהם ירזישו בטוחים ונינוחים לבטא
 צמדות ותחולות.
 מרכזים את הכף יחד בשתי צרמות, מקריאים ברצף על אותו צבצב. מדברים
 על צקרונות ונושאים עצלוליים. מזהים נקודות משותפות, נקודות בציותיות,
 רזישיות:

מתבוננים על "מה צריק המורה" ומתראמים את זה לכלאים וכאים

מתבוננים על "מה צריכים התלמידים" ומתראמים את זה לכלאים וכאים

מומלץ להציג בפני המורים (בדף לכל מורה, ובמצגת מלווה) את החוקים הקיימים לקיום שיח מוגן הלקוחים מתוכנית קש"ר ולקיים איתם דיאלוג על החוקים. (הכללים מצורפים בהמשך)

שאלות להעמקה, לבחירה על ידי המנחה:

- חסבו על השיח שמתקיים והתקיים בינינו בצוות. איילו חוקים והתנהלויות מנחה מקדמות שיח מולן נוכחות השיחה בינינו, ואילו חסרות?
- בחרו מתוך הרשימה שקבלתם, עד שלשה חוקים אותם הייתם רוצים להציג בתחילת השיח בכיתה כ"חוקי בל יצבור" מטעמכם.
- חשיפת המורים לכללי המונות ברוח תכנית קש"ר ניתן לקיים באופנים הבאים: להשוות אותם למאמר הכללים שלצה בחדר, לשאול עליהם שאלות, לברר את משמעותם ונחיצותם, לסדר אותם לפי קטגוריות ואולי לבחור מיתוכם ולצמצמם, לסדרם לפי סדרי עדיפויות.

לסיום, חשוב להסביר ולתת כלים אודות התהליך המקביל שנקיים בכיתות עם התלמידים. בנוסף להצעות לפעילויות כדאי לצייד את המורים בעצות וכלים לניהול שיח מוגן בכיתה:

הנחיות למורה – הדרכה כללית להתנהלות בשיעורים שמזמנים דיבורי אישי ורגשי מוגן בכיתה:

- נעודד את התלמידים להביע את עמדותיהם. נאזין להם האזנה שלמה. בהמשך, נאתגר אותם עם שאלות הרחבה ורק אחר כך נעביר את המסר החינוכי שלנו.
- לא נשתמש באמירות שיפוטיות השוללות אדם בשל עמדתו או מעשיו (כל עוד הם חוקיים).
- נזכור, שיותר קל לתלמידים לדבר על התנהגויות מאשר לשתף בפגיעות שחוו. לפיכך נאזין באוזן רגישה לתיאורי התנהגות וסיפורים.
- נשתדל להיות רגישים גם למה שלא נאמר ולא דובר בקול.
- נקפיד על חלוקה נכונה של "זמן האוויר" שבשיעור. היינו – נקצה זמן ארוך לדיונים. נגיב בקצרה, נדבר מעט ונאפשר לכוח הקבוצתי בכיתה לייצר שיח משמעותי ומשפיע.
- בזמן הנכון, נאמר ונצהיר מהי עמדתנו ומה הערכים שבבסיסה, נעשה זאת באמירה חינוכית וברורה אך נקפיד על אמירה שאינה מתייגת ילדים, אינה חורצת גורלות ואינה נועלת את לבם. עמדה ערכית ניתן לבטא גם בשאלת השאלות, בהצבת האתגרים ובזימון קולות פחות בולטים אל תוך השיח.

• אנחנו לא בוחנים התנהגות חיובית לעומת שלילית. אנחנו בוחנים התנהגות ששומרת ומכבדת אותנו לעומת התנהגות שמשאירה אותנו פחות שמורים ופחות מקבלים את הכבוד שמגיע לנו.

• נקפיד ליצור מסר ברור וכנה.

• נשאף לחבר את נושאי הדיונים ליומיום של התלמידים, למשימות החיים שלהם. לגבי כל נושא שיידון בכיתה נזמין אותם להתייחסות רחבה יותר, למשל - איך דיון זה מתקשר למשימת ההסתגלות לכיתה או לשנה החדשה? במה סוגיה זו דומה למשימת הבגרויות? כיצד זה מזכיר לכם התנהלות במצבים חברתיים מורכבים?

• נקפיד להמשיג ולהמליל רעיונות, התלבטויות, דעות. שיקוף והדהוד מעצימים את החוויה הרגשית ומגבירים הפנמה.

• נאפשר מנעד דעות ועמדות ואף נזמין זאת. מנעד ורצף מאפשרים מבט רחב, סובלני ולא שיפוטי ומהווים מצע התפתחותי לתנועה בין קצוות הרצף.

• נזכור שבמנעד הקולות והתגובות יהיה מי שיביע עמדות ומסרים קיצוניים ושונים מהכלל. אלו קולות חשובים ולגיטימיים שצריכים להישמע ולהתקבל בהבנה. חשוב לא להפוך ביטויים אלו להתנצחות אלא להזמין את התלמידים לדיון בעקבות אמירה זו. לבקש מהם להביא מסר של תמיכה יחד עם מסר של הצעה אחרת להסתכלות. להציע לאותם תלמידים לצאת לדרך מהנקודה הנוחה להם, באופן שיחזק אותם.

• חשוב שאנחנו כמבוגרים המשמעותיים נאמין בתהליך. נאמין שמהו קורה שם בנפשם ובעולמם של התלמידים, נסמוך עליהם שהם עובדים רגשית והתפתחותית גם בין המפגשים.

• נשתדל לקרוא שפת גוף, מימיקה, טון דיבור, נשתדל לשמוע גם את מה שלא נאמר. נהיה שם....

• נהיה ערניים למצבים בהם תלמידים יפתחו ויספרו משהו אישי וחושפני מדי שעלול לפגוע בהם. עת נזהה שהתלמיד משתף בפרט אינטימי, נעצור אותו בעדינות רבה, נאמר לו שמה שהוא מבקש לומר חשוב עד מאוד ויקר ערך ולכן אנחנו נקשיב לו בפרטיות, בארבע עיניים. כמובן, נמצא בהקדם זמן ומקום לשיחה ולתמיכה הנדרשת באותו תלמיד.

ממה נזהר בניהול השיח?

• נמנע מאמירות שיפוטיות שמתייגות בחירות, עמדות או התנהגות (חוקיות...)

• לא נגרר למסר בקורתי אך בהחלט נקפיד על מסר חינוכי ערכי. דאגה במקום שיפוטיות.

• לא נאפשר התלהמות והסטה. נעשה זאת באסרטיביות מתוקף החוק אך גם בעזרת מסרים של פיוס והרגעה.

• אם התלמידים עצמם ישתמשו במילים שיפוטיות נבקש מהם להשאיר את המילה הזאת מחוץ לשיעור שלנו. נזמין אותם לנסות לחשוב באופן כללי על הרצף שבבחירת התנהגויות ועמדות.

ניתן להציע למורים לשוב ולעיין גם ב"תכנית קש"ר - קשב ושיח רב תרבותי"

להלן דוגמא להצעה לחוקי שיח מוגן, על פי תכנית קש"ר

- נדבר על עצמנו ועל ניסיוננו ולא על אחרים
- לא נעשה הכללות ולא נעיר הערות על "טבע הדברים" (דרכו של עולם)
- לא נניח הנחות, אלא נשאל ונברר את כוונת הדברים של האחר
- לא נתפרץ לדברי השני ונשמור על זמן מוקצב לכל המשתתפים
- נקשיב עם סובלנות לא תוך כדי ויכוח או תגובתיות
- נשתדל לשמור על קשר עין ועל שפת גוף מקשיבה
- נשמור על חוסר זלזול ושיפוטיות כלפי האחר
- לא נאפשר הסתה לתוקפנות, איום ופגיעה
- אם יש יציאה משליטה המורה עוצר את השיחה
- ננסה לשרוד ולהתאפק גם כאשר הדברים הנאמרים קשים לשומע

שיח רב תרבותי מוגן והתנהלות במצבי קונפליקט – מפגשים עם התלמידים

להלן הצעות לפעילויות פתיחת שנה אשר עוסקות בשאלה - איך מקיימים בכיתה שיחות כנות פתוחות ומוגנות בנושאים חברתיים מעוררי קונפליקט ומתח?

הנחיות למנחה: שיעורים אלו יהוו המשך לשיעורים שיעסקו באורור רגשות אחרי הקיץ ומבצע "צוק איתן". את התהליך החינוכי המוצע להלן, העוסק בניהול שיח רב תרבותי והתנהלות במצבי קונפליקט, יש לקיים לאחר שאפשרנו לתלמידים לשוחח ולהביע את רגשותיהם בעקבות המלחמה ואירועי הקיץ, לשהות בסיפורי "הקיץ האחרון שלהם", לשתף, להקשיב.

יש לאפשר את השיח עם התלמידים במספר מפגשים על פי הצרכים העולים מהם, על פי מעגלי הפגיעות ובהתאם לעקרונות המופיעים באתר משרד החינוך.

מטרות –

- גיבוש ויצירת אמון ופתיחות ביסוס אוירה לא שיפוטית אשר מאפשרת חופש הבעה
- ביסוס חוזה כיתתי לגבי שיחות והתבטאויות בנושאים אישיים ובנושאים רגישים
- יצירת תשתית לאווירה דיאלוגית בכיתה בהמשך השנה

דברים מהלב –

הביטו סביב. אלו הילדים שעמם תלמדו השנה בכיתה. הם ואני. יקרו כאן המון דברים ביחד בינינו – לימודים, יחסים, שיחות... יקרו גם בחוץ דברים שיזלגו פנימה אל "הביחד" שלנו – אקטואליה, תקשורת, מלחמות וחוזי שלום... כולנו עברנו קיץ קשה והיום נפגשנו כאן ואנחנו מתקשים להתחיל מהתחלה. בונים לעצמנו כיתה ואולי עולם קטן וחדש משלנו.

בכיתה, כמו במשפחה, מתפתחים להם סגנונות דיבור ושיחה. לכל כיתה נוצר סגנון משלה שמכתיב את הפתיחות ואת רמת השיתוף. אני מזמינה אתכם לשיחה על "סגנון הדיבור הכיתתי שלנו".

כמחנכת חשוב לי שתתאפשר בינינו ביום שיחה שבה כל אחד מאתנו ירגיש חופשי לדבר וירגיש חופשי לשתוק. ירגיש חופשי לשתף וירגיש חופשי להביע בקול דעות, עמדות ומחשבות שאולי לא מקובלות על כולם. כמחנכת חשוב לי שנצליח ביומיום שלנו לדבר ולשמוע אחרים להביע את עצמנו רגשותינו מחשבותינו. להקשיב לשמוע ולהיפתח לעוד חוויות ולעוד דעות ולנסות להבין זה את זה ...

אני שואלת את עצמי ואתכם מה צריך להיות בינינו ומה צריך לקרות בינינו כדי שנוכל לדבר בבטחה, להתבטא בבטחה, להקשיב בבטחה? איך נוכל להבטיח לעצמנו שנוכל כן קולות קיצוניים? מה צריך להיות כאן כדי שלא נשתוק, לא נשתק ולא נושתק?

בחלק מהשיחות שמקיימים בחיים, לרוב אדם רק מתבצר בדעתו ומחזק את עמדותיו. יש משהו בדיון ובויכוח שדווקא מחדד ומדייק עבור האדם את מחשבותיו. אז לשם מה לדון? כדי להרוויח לעצמנו להמשיך הרהורים וסימני שאלה מגדלים שימשיכו ויהדהדו בנו. אחר כך, שעה, יום, שבוע אחרי, בינינו לבין עצמנו ואולי מול הדילמה הבאה שעמה נתמודד, פתאום נגלה שקולות ששמענו ואנשים שהכרנו הותירו בנו חותם והשפיעו עלינו. הפכו אותנו ליותר מודעים וליותר חכמים. שיחות כיתתיות הם בית הספר לחיים. ולא כי יש שם מורה אלא כי יש שם תלמידים.

עכשיו, בואו נחשוב על השיחות הכיתתיות אשר צפויות לנו. באילו נושאים נרצה לעסוק ואיך נרצה לנהל אותן?

שיעור מספר 1

משימה בזוגות -

היזכרו בשיחה משמעותית בה השתתפתם בכל שנותיכם בבית ספר. מה היה שם? על מה דברו? מה היה חלקכם בשיחה? מה הפך אותה למשמעותית עבורכם? ספרו עליה לבן הזוג שיושב לצידכם. בחרו יחד מילה אחת שמתארת את המשמעות שהייתה לשיחה הזו עבורכם. כעת התחלפו בתפקידים והקשיבו לבן זוגכם ועזרו גם לו לבחור מילה. בסבב – כל אחד אומר את המילה שבחר והמורה מרכזת אותן, או על דף או באפליקציית וורדל. מביטים על התוצר ומנתחים אותו.

פעילות במליאה –

יושבים במעגל. באמצע מונח בריסטול ועליו משורטט מעגל ריק. המורה מכינה מראש פתקים עם כותרות של היבטים/ נושאים עליהם אולי נבקש לדבר השנה בכיתה. כל תלמיד יכול לחוות דעה אם הוא מתנגד לדבר על זה בכיתה או אם הוא בעד שנדבר על זה בכיתה.

נושא שכולם בעד לדבר עליו – מניחים בתוך המעגל.

נושא שכולם נגד לדבר עליו – מניחים מחוץ למעגל.

נושא שלגביו אין קונצנזוס מניחים על גבי קו המתאר של המעגל, גם אם מדובר רק בתלמיד אחד שדעתו שונה מכולם.

רשימת נושאים לדוגמא:

מחלוקות חברתיות

קשיים בלימודים

חומר לימודי

משרד החינוך

עמדות פוליטיות	אלימות בארץ	זוגיות, אהבה
צחוקים	ממה אנחנו פוחדים	אלכוהול
בגרויות	אקטואליה	תנועות נוער
הבעת דעות על המלחמה	המצב הביטחוני	מהי תרומה למדינה
דרכים להתמודד עם פחד	גזענות בארץ	יחסים עם ההורים
מה עוזר לי כשאני פוחד	ספורט	איך אני מרגיש כשאני או דעתי במיעוט
	מה עושים בשעות הפנאי	

לאפשר דיון קצר ביניהם בנושאים שונים אך להתקדם הלאה לנושא הבא. בסופו של דבר נקבל תרשים של מה שידובר כאן בינינו בכיתה.

- מה מספרים עלינו המצאץ והפתקיט?
- מה השפיץ עליכם בתשובות?
- אליו חשות הנחו אתכם?
- אילו אינטרסים הנחו אתכם?
- מי יכול לתאר משהו שהפתיץ אותו
- מי יכול לתאר התלבטות שהוא חווה במהלך הפעילות
- נסו לחדד את ההבדלים שבין -
ההשפעה של התוכן המסוים
ההשפעה של ההרכב הכיתתי - מורה ותלמידים.
ההשפעה של האווירה בכיתה המסוימת שלנו
- מה מבין שלושתם נתון להשפעתנו? נכון - האווירה בכיתה

סיכום -

- מה הייתה האווירה בשיחה בינינו היום:
מה אפשר לכת לדבר ולהתבטא?
מה הקשה עליכם את הדיבור?

מה אפשר לכת לשתוק?

סיום –

נשמיע את השיר "מדינה קטנה" - כוורת / דני סנדרסון ונקרין את מילותיו

שיעור שני

פתיחה –

מי רוצה לשתף במחשבה או הרגשה שהתעוררו בו בעקבות השיעור הקודם?
פעילות – להלן שתי הצעות לבחירת המורה, ההצעה לדיון בהמשך מתאימה לשתיהן.
הצעה 1 – נכין שלטי "במקרה נזכרתי במקרה ש" ונפזר אותם במרכז המעגל, נעבוד ברביעיות, או במליאה, כאשר כל אחד בוחר שאלה ועונה עליה ומשתף את חבריו:
מאקרה נזכרתי מאקרה...רציתי לדבר ולהתבטא, דברתי ושמחתי על כך
מאקרה נזכרתי מאקרה...רציתי לדבר ולהתבטא, דברתי והתחרטתי על כך כי נפגעת
מאקרה נזכרתי מאקרה...רציתי לדבר ולהתבטא, דברתי והתחרטתי על כך כי פגעת
מאקרה נזכרתי מאקרה...דברתי בכיתה. דברי יצרו קונפליקט ושמחתי על כך
מאקרה נזכרתי מאקרה...דברתי בכיתה. דברי יצרו קונפליקט והתחרטתי על כך
מאקרה נזכרתי מאקרה...רציתי לדבר ולהתבטא ושתקתי ושמחתי על כך
מאקרה נזכרתי מאקרה...רציתי לדבר ולהתבטא ושתקתי והתחרטתי על כך
בסוף דבריהם, נבקש מהם לציין על סולם מאחד עד עשר – את עוצמת הרגש - שמחה או חרטה.

הצעה 2 – נכין שלטי דעה כמו בהפגנה, למשל:

עדיף לדבר מאשר לשתוק	אני נזהר משתיקות
מכל דיבור נהיה סיפור	חופש ביטוי – לי ולו
מי ששמיע משפיע	להתנגד בלי להיות נגד
מי שמתף חוטף	להסכים לא להסכים
מפחיד אותי לדבר	ויכוחים יוצרים סכסוכים
מפחיד אותי שלא אצליח לדבר	ויכוח מתמשך לא חייב לסכסך
אני נזהר במילים	מי שמדבר פוגע

מי שמביע דעה נפגע

צריך לבחור את המילים הנכונות

כל אחד במעגל מוזמן בתורו לקחת שלט ולהסביר מדוע בחר בו בליווי סיפור אישי ו/או אקטואלי המדגים את הנושא...

בתום הפעילויות - דיון:

- האם יש הבדל בעוצמות הרגשיות שנלוות לסיפורים?
- האם יש הבדל בין הסיפורים?
- ספרו לחבריכם לקבוצה מה למדתם מסיפוריהם?
- האם התגלע בינכם קונפליקט במהלך השיחה?
- מה אפשר לו להתקיים?
- למה הוא גרם?

פעילות המשך - מתכננים את הדיבור הכיתתי שלנו :

כל תלמיד מקבל שני פתקים בשני צבעים. כל צבע מוגדר מראש למטרה אחרת. על הפתק בצבע הראשון כל תלמיד מוזמן לכתוב מה הוא צריך שיקרה בכיתה כדי שהוא ירגיש בטוח ונוח להתבטא באופן חופשי. על הפתק השני הוא כותב מה הוא צריך שלא יקרה כאן כדי שהוא ירגיש בטוח ונוח להתבטא באופן חופשי.

מרכזים את הכל יחד ומדברים על עקרונות ונושאים שעלו. מזהים נקודות משותפות, נקודות בעייתיות, רגישויות.

לאור כל מה שדברנו בינינו כעת ננסח יחד רשימת כללי שיח מוגן ונתכנן שיטות ודרכים לשמירה על הכללים.

מה צריך להתקיים במרחב בינינו כדי שכל מה שדברנו עליו יתקיים? כדי שהוא יהפוך לממל"ד הכיתתי שלנו?

ממל"ד – מרחב מוגן לדיבור

נמליץ למורה לפתוח ולהציע כ-3 כללים שחשובים לה ושהם למעשה בתוקף חוק. למשל - לא נאפשר הסתה לתוקפנות, איום ופגיעה. אם יש יציאה משליטה המורה עוצר את השיחה.

לעזרתך המורה, הצעה לחוקי שיח מוגן על פי תכנית קש"ר:

- נדבר על עצמנו ועל ניסיונו ולא על אחרים
- לא נעשה הכללות ולא נעיר הערות על "טבע הדברים" (דרכו של עולם)
- לא נניח הנחות, אלא נשאל ונברר את כוונת הדברים של האחר

משרד החינוך

- לא נתפרץ לדברי השני ונשמור על זמן מוקצב לכל המשתתפים
- נקשיב עם סובלנות לא תוך כדי ויכוח או תגובתיות
- נשתדל לשמור על קשר עין ועל שפת גוף מקשיבה
- נשמור על חוסר זלזול ושיפוטיות כלפי האחר
- לא נאפשר הסתה לתוקפנות, איום ופגיעה
- אם יש יציאה משליטה המורה עוצר את השיחה
- ננסה לשרוד ולהתאפק גם כאשר הדברים הנאמרים קשים לשומע

לסיום –

נקריא קטע קצר מתוך השיר "באנו לכאן" – מאיר אריאל : שנינו אחד /... / אחד שלם ועגול /
שלם וגדול /..... / ולמרות הפער / ולמרות הכאב / ולמרות הצער / אני אוהב / ואוהב ...

מערך שיעור 1: שותפות, סולידריות וערבות הדדית

מטרות

- ✓ התלמידים ידונו במושגים: שותפות, סולידריות וערבות הדדית ויבינו את חשיבותם לקיומה של חברה מלוכדת
- ✓ התלמידים יזהו מקרים של הבעת סולידריות ונאמנות למדינה
- ✓ התלמידים יעמדו על תרומתה של הסולידריות והערבות ההדדית לחברה
- ✓ התלמידים יעלו דוגמאות ומודלים ליישום המושגים של מעורבות, ערבות הדדית וסולידריות מסביבתם הקרובה

אוכלוסיית היעד: תלמידי חט"ב וחט"ע

משך זמן הפעילות: 1-2 שיעורים

למורה:

קיומן של סולידריות וערבות הדדית הן ערובה לחוסנה של כל חברה ועל כן עלינו לשאוף לכינון תחושות סולידריות וערבות הדדית כאמצעי להפחתת אלימות וניכור בחברה הישראלית כמו גם צמצום הסכמה הטמונה בהתגברות אלימות מילולית, הסתה וגזענות

שלב א- פתיחה

היום נעסוק בנושא הסולידריות והערבות ההדדית.

המורה יאמר כי הנשיא רובי ריבלין הושבע במהלך מבצע צוק איתן. חלק מנאומו בחר הנשיא להקדיש להקשבה, לשותפות ולתקווה כערכים מובילים ומנחים. על השותפות אמר ריבלין: "החברה שחלמנו לבנות היא חברה שכל מרכיביה, חרדים וחילונים, ערבים ויהודים, וותיקים ועולים, נושאים יחד באחריות לבניינה. רבותיי, חברה שנאבקת ביד אחת על קיומה, ובידה השנייה חותרת לשותפות, לסובלנות ולשוויון, נבחנת כאן, בישראל."

שאלות שהמורה מפנה לתלמידים:

מהו המסר בדברי הנשיא ?

מדוע בחר הנשיא בנאומו להדגיש את ערך השותפות והערבות ההדדית?

הנחיות למורה:

יש לשים דגש על הנקודות המרכזיות בנאום הנשיא : אחריות הדדית/אחריות משותפת; שותפות גורל, סובלנות ושוויון

כמו כן יש להבהיר את חשיבות השותפות, האחריות וערך הערבות ההדדית ליצירת חברה מלוכדת

שלב ב' - תהליך היישום וההטמעה של המושגים

המורה יבקש מהתלמידים להעלות דוגמאות מהחיים: בישוב שלהם או דוגמאות עליהן קראו, בחברה הישראלית, מהעת האחרונה שמחזקות/מביאות לידי ביטוי את העקרונות עליהם מדבר הנשיא בקטע זה.

הדוגמאות יירשמו על הלוח ויאורגנו לטבלה .

הנחיות למורה:

את הדוגמאות ירשום המורה בצד אחד של הלוח. לאחר רישום הדוגמאות יוסיף המורה טור נוסף ובו הכותרת: "כלפי מי מובעת המחוייבות/ האחריות ההדדית/הערבות ההדדית/השותפות או הסולידריות?"

לאחר מילוי הטור השני ישאל המורה את התלמידים מה ניתן ללמוד ממילוי הטבלה/הטור הנוסף? (סביר להניח כי מילוי הטבלה יראה שהדוגמאות ברובן /כולן מראות על סולידריות כלפי קבוצת השתייכות של התלמיד).

המורה ישאל: האם בקבוצה אחרת (למשל: בחברה הערבית או לחילופין- בחברה היהודית) נמצא תמונת מצב אחרת? מה זה מלמד אותנו ?

הנחיות למורה:

המורה יוביל את הכיתה למסקנה כי קיים פער בין המצב המצוי – שותפות/ סולידריות וערבות הדדית לקבוצת השתייכות לבין המצב הרצוי כפי שמביע אותו נשיא המדינה

שלב ג' - דיון:

המורה יזכיר כי כל הדוגמאות שניתנו הינן דוגמאות הנובעות ממצב מלחמה וישאל: מה יש במצבים אלה הגורמים לנו להביע שותפות/ערבות הדדית/אחדות/סולידריות?

מה אפשר לעשות כדי לשמר את הסולידריות/הערבות ההדדית הזו (ולהתקדם עוד צעד כלפי המצב הרצוי) בכיתה שלנו? בחיי בית הספר? ובקהילה?

מה אתם לוקחים על עצמכם על מנת לחזק את הערבות ההדדית הכתתית?

למורה:

את הצעות התלמידים לחיזוק הערבות ההדדית הכתתית יש לאסוף, לרשום על גבי בריסטול ואחת לפרק זמן קצוב מומלץ לבדוק עם התלמידים :

מה לקח כל תלמיד איתו ומה השינוי שחל בו כתוצאה מהאחריות והמחוייבות שלקח על עצמו

האם לדעתם הצליחו לשפר את הלכידות בתחומים שבחרו לשפר בהמשך למחוייבויות השונות שלקחו על עצמם.

בזמן בדיקה זו יש מקום לחשוב על אותן פעילויות ולבדוק האם יש מקום לחשיבה נוספת במטרה לשפרן

מה ניתן לעשות כדי לקדם את הסולידריות בין המגזרים השונים או בין כלל אזרחי המדינה באופן שיקדם אותנו לחזון אותו הגדיר נשיא המדינה בנאומו?

שלב ד- סיכום

המורה תסכם את הדברים שעלו בשעור תוך הדגשת חשיבות הסולידריות, השותפות והערבות ההדדית כערכים מרכזיים בחברה כולה וחשיבות העברתם כמסרים מרכזיים שכל תלמיד לוקח אתו כחלק ממחויבותו לתרום לנושא באמצעות התנהגותו.

מערך שיעור 2: בנושא "חופש הביטוי" לתלמידי חט"ב

אוכלוסיית היעד: תלמידי חט"ב

משך זמן הפעילות: 1-2 שיעורים

מטרות השיעור

- ✓ התלמידים יבינו את המושג "חופש הביטוי" בחברה דמוקרטית
- ✓ התלמידים יעמדו על חשיבות השמירה על "חופש הביטוי"
- ✓ התלמידים יעסקו בנושאים ובסוגיות בהקשר של "חופש הביטוי"

למורה:

חופש הביטוי הוא נשמת אפה של הדמוקרטיה. בעקרון זה מושגם דגש על מתן האפשרות לאדם להתבטא כפי שיחפוץ, להיחשף לתפיסות של הזולת, להחליף דעות עם אחרים, לבקר את השלטון, להביא לידי ביטוי את עצמיותו ולהעניק בת קול לפנימיותו. חובתה של המדינה הדמוקרטית לאפשר חופש ביטוי ולשמור על אזרחיה כך שיוכלו להתבטא כאוות נפשם.

הדיון בחופש הביטוי עשוי לעורר רגישות רבה. על המורה להסב את תשומת לב התלמידים לעובדה שדוגמאות שונות בתוך הדיון עשויות להיות בוטות ומוגזמות ואף כאלה הנחשבות הסתה לגזענות או הסתה לאלימות ועל כן אינן חלק מחופש הביטוי. כדאי למצוא יחד עם התלמידים או להכין מראש דוגמאות להתבטאויות שאינן נוחות לשומעים אך אינן מהוות הסתה לגזענות או הסתה לאלימות. על המורה להדגיש שככל שהדוגמאות שתועלינה תהיינה מגוונות כך ניתן יהיה להחשף למורכבות המציאות הקיימת ולאפשר להם לגבש את עמדתם האישית באופן מנומק.

בנוסף- המורה יציב את גבולות השיחה תוך שהוא מתייחס, ואינו מאפשר עמדות מעודדות אלימות, הסתה, או גזענות.

בעת קיום דיון בסוגיות רגישות חשוב להקפיד על מספר כללים בסיסיים, קודם לקיום הדיון:

- יש להתאים את רמת הדיון ואת השפה הדבורה לגיל התלמידים.
- יש ליצור הסכמה עם התלמידים לפני הדיון, לגבי כללי יסוד לדיון כגון: אין לפסול דעות של אחרים, יש להתייחס לדעות בכבוד ובאדיבות, חשוב לשמוע גם דעת מיעוט, יש להתנגד לדעות המסיתות לאלימות או גזענות וכדומה.
- יש להסב את תשומת לבם של התלמידים להבחנה שבין עובדה לדעה.
- על המורה לשקול, על פי מידת היכרותו עם הכיתה ומידת האמון שנבנתה בינו לבין הכיתה, את הדרך שבה נכון לקיים דיון זה בכיתה המסוימת שבה מועברת הפעילות.

השעור ייפתח בניתוח ארוע או סימולציה:

ארוע לדוגמא:

בפתיחת שנה"ל נכנסה מחנכת כיתה ח/2 לכיתה ויידעה אותם כי בית הספר זכה במספר אוטובוסים מצומצם לטובת יום כיף שכבתי לכבוד פתיחת שנת הלימודים. הוחלט כי כיתתם לא תצא ליום כיף שכזה משום שבשנה שעברה היו תלונות על בעיות משמעת שונות שהתעוררו בטיול סוף השנה.

מספר תלמידים רצו להביע את דעתם בנדון אך המורה סרבה לשמוע אותם.

סימולציה לדוגמא:

המורה נכנסת לכיתה ומבקשת להביע עמדה למצב שגור בחי" הכיתה.

אני שמחה לבשר כי בית הספר זכה במספר אוטובוסים מצומצם לטובת יום כיף לכבוד פתיחת שנת הלימודים. לצערי הוחלט כי הכיתה שלנו לא תצא ליום כיף שכזה משום שבשנה שעברה היו תלונות על בעיות משמעת שונות שהיו בטיול של סוף השנה.

התלמידים ירצו להביע את דעתם בנדון אך המורה תסרב לשמוע אותם.

הנחיות למורה: יש לתת את הדעת לרגישות העשויה להתעורר ביצירת מצב זה בקרב תלמיד זה או אחר ועל כן חשוב שלא להאריך בפעילות מעבר ל- 2-3 דקות לכל היותר.

אפשרות אחרת

המורה יבקש מהתלמידים לשחזר מצב שבו ניטלה מהם הזכות להביע את דעתם.

נקודות לדיון:

- ✓ מה חשבתם , כיצד הרגשתם כאשר לא ניתנה לכם האפשרות להביע את דעתכם?
- ✓ כיצד הרגשתם כלפי דעות שאינן דומות שלכם?
- ✓ מדוע קשה לנו לקבל דעות אחרות משלנו?
- ✓ מדוע חשוב להקשיב לדעות של אחרים?
- ✓ האם זכורה לכם דוגמא לכך ששיניתם את דעתכם בעקבות שמיעת דעות אחרות?

המורה יוביל את התלמידים למושג "חופש הביטוי".

התלמידים יקבלו את ממדי חופש הביטוי המופיעים בנספח מספר 1.

עבודה בקבוצות

כל קבוצה תקבל היבט אחד של חופש הביטוי ותתבקש:

- א. הסבירו לכיתה את העקרון/המימד עליו עבדה קבוצתכם.
- ב. מדוע חשוב לשמור על חופש הביטוי על פי העקרון/המימד שהצגתם
- ג. מה אתם יכולים לעשות כדי לחזק מימד זה בסביבתכם/כיתתכם?

במליאה

כל קבוצה תציג את המימד שקיבלה

בנוסף יועלו הנקודות הבאות לדיון:

האם בשם הדמוקרטיה מותר לומר כל מה שרוצים?

אלו דברים אין לאדם זכות לומר ולמה?

באלו מצבים מילים/התבטאויות עשויות להיות מסוכנות? התייחסו גם למצב מלחמה

מה תפקידם של אזרחים מן השורה ו/או בני נוער כלפי התבטאויות "מרגיזות"? האם לדעתכם חשוב להגיב? באילו מקרים? באילו אמצעים? באילו ניסוחים?

יש הטוענים כי גם בעת מלחמה/חירום חשוב לאפשר את חופש הדעה. מה דעתכם? נמק? אילו סכנות טמונות בהגבלתו? נמקו.

נספח 1: ממדי חופש הביטוי – פרופ' מרדכי קרמניצר (מתוך: הערכה לציון יום הזיכרון ה-10 ליצחק רבין, מרכז רבין ומשרד החינוך)

לחופש הביטוי ממדים שונים. להלן ניתוח מימדי חופש הביטוי ע"פ הרצאתו של פרופ' מרדכי קרמניצר בכנס של המכון הישראלי לדמוקרטיה

הממדים:

1. **חופש הביטוי מהווה אמצעי הכרחי לשם קיום הליך בחירות דמוקרטי משמעותי;** כדי שיהיה ניתן לצקת תוכן ממשי בתהליך הבחירות, הכרחי שלאזרחים תהיה הזכות והיכולת המעשית להחליף ביניהם דעות, להשמיע ביקורת כלפי השלטון ולגבש יחד באמצעות החלפת דעות – חלופה לשלטון קיים. חופש מידע מסייע לאזרח לקבל החלטות (אישיות ופוליטיות).
2. **חופש הביטוי כאמצעי לבקרה ופיקוח על השלטון הנבחר, בתקופה שבין מערכת בחירות אחת למשנה;** באמצעות חופש הביטוי מוטל על השלטון מורא הציבור, ותודות לכך גוברים הסיכויים שלא ייעשה שימוש לרעה בכוח השלטוני. בהקשר זה חשיבות רבה לחופש העיתונות המאפשרת לאזרח את חופש המידע ואת זכותו לדעת על המתרחש במסדרונות השלטון – מדיניות, שימוש בכספי ציבור וכ"ו. חופש מידע חושף בעיות חברתיות הדורשות טיפול.
3. **חופש הביטוי כאמצעי להכרות בין קבוצות תרבותיות שונות בחברה ויצירת מרחב ציבורי משותף, דינמי ומתפתח;** כדי שיוכל להתקיים דיון ציבורי בין הקבוצות השונות המרכיבות את החברה, אשר לתרבותה המשותפת, ערכיה ותפיסותיה יש לאפשר חשיפת עמדותיהן של כל הקבוצות ויצירת פתיחות והכרות ביניהן. חופש הביטוי יאפשר מקום לכל הקבוצות האלו. ללא חשיפה זו נוצרת חברה מקובעת ומנוונת. דיון חופשי מביא לגילוי האמת ופתיחות לרעיונות חדשים ולקידמה.
4. **חופש הביטוי כאמצעי לחשיפת האדם למגוון דעות – גם אלו המנוגדות לשלו;** באמצעות חופש הביטוי יכול האזרח להיחשף לעובדות חדשות, לברר תוקף של עמדות מסוימות, ללבן אמיתות ולהפריך דעות שגויות. חופש הביטוי והמידע מסייע לאדם לגבש השקפת עולם.
5. **חופש הביטוי כאמצעי למימוש עצמי של האדם;** הביטוי מהווה חלק ממהותו האנושית של האדם, חלק מפיתוח עצמיותו. המדינה הדמוקרטית מחויבת לכבד את החופש והזכות של האדם להתבטא במגוון צורות, בכלל זה באמצעים אומנותיים מגוונים.

מערך שיעור 3: אלימות מילולית ברשת והסתה לגזענות מערך שיעור לתלמידי כיתות ז'-י'

אוכלוסיית היעד: תלמידי ז'-י'

משך זמן הפעילות: שני שיעורים

מטרות השיעור

- ✓ התלמיד יבין את המושגים גזענות, אלימות מילולית.
- ✓ התלמיד יכיר את הדמיון והשוני בחוק בין "הסתה לגזענות" לבין "הסתה לאלימות או טרור".
- ✓ התלמיד יבחן אירועים/התבטאויות שונות בתקשורת ובסביבתו ויסווגם לארועים לגיטימיים, ארועים המערבים אלימות מילולית וארועים המערבים הסתה לאלימות או טרור.
- ✓ התלמיד יציע הצעות משלו למניעת הסתה ברשת.

פתיחת השיעור (5 דקות):

בימי מבצע "צוק איתן" דובר רבות על השיח ברשתות החברתיות ובפרט על כך שלעיתים קרובות הפך השיח לשיח של אלימות מילולית והסתה.

בשיעור זה ננסה לבחון את תופעת ההסתה לאלימות וגזענות ברשת.

גוף השיעור (80-70 דקות):

הנחיה לתלמידים: הכנסו, באמצעות הטלפונים החכמים שלכם (סמארטפון) לגוגל וערכו חיפוש בנושא התבטאויות ברשת במהלך מבצע "צוק איתן" או- העלו התבטאויות שנתקלתם בהן /שמעתם עליהן במהלך תקופה זו בין אם בהתכתבויות ברשתות החברתיות שאתם או חבריכם נמצאים בהן

הנחיות למורה

יש להקצות לפעילות זו 5-7 דקות בלבד. המורה ירשום על הלוח את ההתבטאויות שהועלו על ידי התלמידים.

קודם לרישום התגובות/ההתבטאויות יש לבקש מהתלמידים שלא להגיב להתבטאויות השונות שיוצגו על ידי המשתתפים /ייכתבו על הלוח

המורה יבהיר כי לפני שניתן יהיה להתייחס להתבטאויות השונות שנרשמו על הלוח חשוב שנכיר את לשון החוק בנושא.

האם מישהו מכם יודע מהי גזענות? מהי הסתה לגזענות? בואו נכיר את לשון החוק:

הנחיות למורה

העיסוק בחוק איסור הסתה לגזענות ניתן לפעילות באחת משני האפשרויות:

אפשרות א- לבקש מהתלמידים להתחלק לקבוצות: קבוצה אחת תחפש בטלפון החכם את הגדרת הגזענות, קבוצה ב- מהו העונש על הסתה לגזענות וקבוצה ג- מהו העונש על הסתה לאלימות.

אפשרות ב- לחלק לתלמידים את לשון החוק כפי שהיא מופיעה בהמשך המערך.

❖ **חוק איסור הסתה לגזענות** (תקציר מתוך חוק העונשין, תיקון התשמ"ו)
144א. "גזענות"- רדיפה, השפלה, ביזוי, גילוי איבה, עוינות או אלימות,
או גרימת מדנים כלפי ציבור או חלקים של האוכלוסייה, והכל בשל צבע או
השתייכות לגזע או למוצא לאומי אתני.

144ב. איסור פרסום הסתה לגזענות-

- (1). המפרסם דבר **מתוך מטרה להסית לגזענות**, דינו- מאסר חמש שנים.
 - (2). לעניין סעיף זה אין נפקא מינה אם הפרסום הביא לגזענות או לא ועם היה בו אמת או לא.
- 144ד. **הסתה לאלימות או טרור**- המפרסם קריאה לעשיית מעשה אלימות או טרור, או מי שמפרסם דברי שבח, אהדה או עידוד למעשה אלימות או טרור, תומך בו או מזדהה עמו, ועל פי תוכנו של הפרסום המסית והנסיבות שבהן פורסם, יש אפשרות ממשית שיביא לעשיית מעשה אלימות או טרור, דינו- מאסר חמש שנים.

המורה ישאל:

מהו ההבדל המרכזי בין הסתה לגזענות והסתה לאלימות?
האם נתקלתם באופן אישי באמירות מסוג זה? איך הרגשתם? מה עשיתם? מדוע?
לאחר שליבן עם התלמידים את ההבדלים יחזור המורה להתבטאויות הרשומות על הלוח:

מיינו את האמירות הבאות שכתבנו על הלוח לשלושה סוגי דגלים:

דגל לבן – אמירה לגיטימית

דגל אדום- אלימות מילולית

דגל שחור- הסתה לגזענות או הסתה לאלימות

שאלות נוספות לדיון:

1. החוק מאפשר עד מאסר של חמש שנים למי שהוכח שעבר עברה של הסתה.
 2. האם אפשר לאכוף חוק כזה בכל הנוגע להתבטאויות ברשת? (ראו נספח 1)
 3. מה אתם כתלמידים יכולים לעשות כדי להפחית הסתה ברשת?
- לסיכום הנושא יציג המורה בפני התלמידים את יוזמת תלמידי הכפר הירוק -חמ"ל שפיות (ראה נספח 1). ניתן להציג את היוזמה או לבקש מהתלמידים לאתרה בטלפון החכם:
מה דעתכם על היוזמה?
מה נדרש כדי שאזרחים יהיו שותפים ליוזמה כזו?

מה לקחתם איתכם היום מפעילות זו?

סיכום שיעור (5 דקות)

הכרנו היום את תופעת ההסתה ברשת. למדנו על הסכנות הטמונות בתגובות לא מאוזנות ולמדנו שגם אנחנו, כתלמידים יכולים לפעול להפחתת תופעות אלו.

נספח 1:

דיון על אכיפת פורעי חוק בפייסבוק בתוכנית תיק תקשורת פרק 922

<http://www.23tv.co.il/257-he/tik.aspx>

מאסר של 4 שנים למתפרעי פייסבוק בריטניה

<http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/271/591.html?hp=1&cat=666&loc=38>

הוגש כתב אישום נגד מקים קבוצת "אל יהוד" בפייסבוק

<http://www.kikarhashabat.co.il/%D7%90%D7%99%D7%A9%D7%95%D7%9D-%D7%94%D7%A7%D7%99%D7%9D-%D7%90%D7%AA-%D7%9B%D7%A0%D7%95%D7%A4%D7%99%D7%99%D7%AA-%D7%90%D7%9C-%D7%99%D7%94%D7%95%D7%93.html>

תלמידי הכפר הירוק מוותרים על החופש ומתגייסים להילחם באלימות המילולית ברשתות החברתיות

הנשיא רובי ריבלין כתב על כך בדף האישי שלו:

"גם בימים קשים אלה, אפשר וצריך אחרת. שוחחתי עכשיו עם המורה גילי רומן ועם תלמידיו המפעילים בימים אלה את "חמ"ל השפיות".

תלמידי הכפר הירוק החליטו לא להישאר אדישים לתגובות האלימות והמסיתות ברשתות החברתיות. בהנחייתו של גילי הם פתחו קבוצה ודף פייסבוק שבאמצעותם הם מגיבים לאלימות ולבריונות בקול של מתינות וסובלנות.

התלמידים סיפרו לי שבתחילת השבוע פחדו להגיב ברשת אבל הפעולה המשותפת והצטרפותם של אזרחים נוספים ליוזמה חיזקה את רוחם. בעיקר, הם סיפרו לי, שהם מרגישים שיש לקול הסובלני גב, יש לו כוח. בשמי ובשם תלמידי הכפר הירוק, אני מזמין את כולכם להצטרף אליהם ולעודד ויכוח לגיטימי. המחלוקת והוויכוח הם נשמת אפה של הדמוקרטיה,

אך כדי להתווכח צריך גם לדעת להקשיב ולכבד את אמונתו של האחר. הצטרפו אליהם וליוזמות הנוספות ברשת הפועלות למיגור האלימות בתוכנו.

תלמידי הכפר מספרים: אנחנו קבוצה של תלמידים ומורים מהכפר הירוק נותנים גב לתגובות השפויות ברשת. מחזקים את אלה שמבטאים עמדות ודעות בצורה מתונה סובלני, ולא מתלהמת, מימין ומשמאל. הקמנו דף ואתר, בלי הבעה פוליטית שמטרתו היחידה: להרגיע את ההתלהמות האלימה ברשת. זו תופעה הפוגעת במרקם החברתי בישראל. מדובר לשיח האלים בין ישראלים ונגד ישראלים. זה אינו מקובל ואינו רצוי אף פעם ובמיוחד לא בזמן מלחמה "כותבים תלמידי הכפר הירוק.

החמ"ל הוקם ביוזמתו של **המחנך גילי רומן**, שקרא לתלמידים שיכולים להתגייס למשימה ומוכנים לוותר על שעות חופש. הוא העביר את התלמידים שעורי הכנה במשך ארבעה ימים, שש שעות בכל יום, במרכז הלמידה של בית הספר, שם יש להם את התנאים הנוחים עם המחשבים. הם קוראים לזה: **חמ"ל השפיות**.

הדף והאתר שלהם מעניקים בית לכל מי שרוצה להביע מחאה ואמירה שלא בדברי שנאה וניבולי פה. "אנחנו גם מדווחים על אתרים ודפים פוגעניים, וכבר הצלחנו להסיר עמוד של קבוצה ימנית אלימה מאוד" אומרת התלמידה שיר גרינפלד. עכשיו הם מזמינים את הציבור להצטרף: "אם אתם רוצים להשתתף במאמץ, אנא הצטרפו אלינו לפעילות בקבוצה".

שיר גרינפלד תלמידה: הפעילות מרוכזת בכפר וממשיכה אצל כל אחד בביתו. יחד נרכז מאמץ לאתר ולהגיב לאלימות מילולית. מורים, תלמידים, הורים, סטודנטים. כולם יכולים להתגייס ולתרום".

מצ"ב קישור לעמוד

https://www.facebook.com/pages/?ref_type=bookmark1460061167580193
שפיות

מערך שיעור 4: צוק איתן – השיח הציבורי בעת מלחמה לתלמידי חט"ב וחט"ע

אוכלוסיית היעד: תלמידי חט"ב ותלמידי חט"ע (ז'-י"ב)

משך הפעילות: 1-2 שיעורים

מטרות

- להכיר בחשיבותו של חופש הביטוי דמוקרטיה (שלבים א'-ג').
- להכיר את ההבחנה בין חופש ביטוי ובין הסתה לאלימות והסתה לגזענות (שלב ד').
- לדון בחשיבות השמירה על חופש הביטוי ובהגבלות עליו בעת מלחמה (שלב ד').
- לבחון בעזרת התבטאויות מגוונות היבטים של השיח הציבורי בעת מבצע "צוק איתן". (שלבים ה'-ו')

עזרים:

- נספח 1: אמירות והתבטאויות מימי "צוק איתן"
- נספח 2: כרטיס משימה קבוצתית

העשרה למנחה:

- נספח 3: ממדי חופש הביטוי – פרופ' מרדכי קרמניצר (מתוך: הערכה לציון יום הזיכרון ה-10 ליצחק רבין, מרכז רבין ומשרד החינוך).

מהלך הפעילות

שלב א' – דיון במליאה

פתיחה

"חופש הביטוי לא נועד לכך שאנשים יאמרו זה לזה 'בוקר טוב' ביום אביבי, הוא נועד לכל הדעות המרגיזות והמכעיסות שאיננו רוצים לשמוע. מצד שני, חופש הביטוי לא נועד לכך שאת הבמה יתפסו אלה שצורחים חזק יותר את שנאתם, אלא כדי לאפשר מגוון של דעות ומחשבות שמתוכן צומחת חברה מתוקנת."

(יאיר לפיד, "לא תהיו הפנים של המדינה" ידיעות אחרונות, 23.7.2014)

המנחה ישאל את התלמידים וירשום את תשובותיהם על הלוח.

- למה נועד חופש הביטוי?
- מדוע נדרש מאתנו לשמוע את כל הדעות המרגיזות והמכעיסות?

שלב ב' - עבודה בזוגות

בתוך פסק הדין המפורסם "קול העם" קובע השופט אגרנט את הסיבות לחשיבותו של חופש הביטוי בדמוקרטיה.

בדקו בכל אחד משני הקטעים הבאים:

- מהי הסיבה שבגללה חשוב לשמור על חופש הביטוי על פי דברי השופט?
- האם אתם מסכימים עמו?
- האם אתם מכירים דוגמא מהחיים שלכם שמחזקת את דבריו?

קטע 1

האינטרס החברתי - חופש הביטוי כדרך לברר את האמת.

הדמוקרטיה היא משטר של הסכמה - היפוכו של משטר המתקיים בכוח האגרוף; והתהליך הדמוקרטי הוא תהליך של בחירת המטרות המשותפות של העם ודרכי הגשמתן, בדרך הבירור והדיון המילולי על-ידי ליבון גלוי של הבעיות העומדות על סדר היום של המדינה והחלפת דעות עליהן בצורה חופשית. רק כך יכול להתקיים תהליך של בירור האמת. למען תשכיל המדינה לשים לפניה את המטרה הנבונה ביותר ותדע לבחור את קו הפעולה העשוי להביא להגשמת מטרה זו בדרך היעילה ביותר. לשם בירור אמת זו משמש העיקרון של הזכות לחופש הביטוי ומצעי ומכשיר, הואיל ורק בדרך של ליבון "כל" ההשקפות והחלפה חופשית של "כל" הדעות עשויה אותה "אמת" להתבהר.

(מעובד מתוך דברי השופט אגרנט בג"צ קול העם)

האינטרס האישי- חופש הביטוי ככלי לבטא את רוח האדם ואת הייחוד שבו

חשיבותו של עקרון חופש הביטוי נעוצה בהגנה שהוא נותן לאינטרס פרטי מובהק, כלומר לעניינו של כל אדם, באשר הוא אדם, לתת ביטוי מלא לתכונותיו ולסגולותיו האישיות; לטפח ולפתח, עד הגבול האפשרי, את האני שבו; להביע את דעתו על כל נושא שהוא חושבו כחיוני בשבילו; בקיצור - להגיד את אשר בלבו. כדי שהחיים ייראו כדאיים בעיניו. למעשה חופש הביטוי מממש את הצורך הפנימי שמרגיש כל אדם לתת ביטוי גלוי להרהוריו. זאת ועוד, אם כי צירפנו לאינטרס האחרון את התואר "פרטי", הרי לאמיתו של דבר אף למדינה ענין בשמירה עליו, הואיל והמטרה הסופית של המדינה היא (בין השאר) לאפשר לבני אדם להיות חפשים לפתח את סגולותיהם".

מיל אמר: "אילו היו כל האנשים שבעולם זולת אחד בדעה אחת ורק אדם אחד היה בדעה נוגדת, לא היה להם יסוד להשתיקו יותר משהיה לו, אילו היה בידו הכוח, להשתיקם. בימינו גרס השופט סקרוטון: הנך באמת מאמין בחופש הדיבור, אם נכון אתה להרשותו גם לאנשים אשר דעותיהם נראות בעיניך, מוטעות ואף מסוכנות.

רעיון דומה הביע שופט אמריקני אחר, כאשר ציין כי חופש הביטוי יסודו בהנחה שמסקנות נכונות עשויות לעלות יותר מתוך שפע מבולבל של לשונות מאשר דרך בחירה בדעה אחת של בעל סמכות- חזק וחכם ככל שיהיה.

(מעובד מתוך דברי השופט אגרנט בג"צ קול העם)

שלב ג'- במליאה

לאחר הלימוד בזוגות האם נוספו עוד תשובות לשאלות:

למה נועד חופש הביטוי?

מדוע נדרש מאתנו לשמוע את כל הדעות המרגיזות והמכעיסות?

שלב ד'- בזוגות- ההגבלות על חופש הביטוי

1. הגבלות על חופש הביטוי בשל הסתה לגזענות והסתה לאלימות

האם מישהו מכם יודע מהי גזענות? מהי הסתה לגזענות? בואו נכיר את לשון החוק (מומלץ לחלק לתלמידים את הטקסט כתוב):

חוק איסור הסתה לגזענות (תקציר מתוך חוק העונשין, תיקון התשמ"ו)

144א. **"גזענות"** - רדיפה, השפלה, ביזוי, גילוי איבה, עוינות או אלימות, או גרימת מדנים (ריב ושנאה) כלפי ציבור או חלקים של האוכלוסייה, והכל בשל צבע או השתייכות לגזע או למוצא לאומי אתני.

144ב. **איסור פרסום הסתה לגזענות**-

(1). המפרסם דבר מתוך מטרה להסית לגזענות, דינו- מאסר חמש שנים.

144ד. **הסתה לאלימות או טרור**- המפרסם קריאה לעשיית מעשה אלימות או טרור, או מי שמשבח אלימות או מפרסם אהדה או עידוד למעשה אלימות או טרור, תומך בו או מזדהה עמו, ועל פי תוכנו של הפרסום המסית והנסיבות שבהן פורסם, יש אפשרות ממשית שיביא לעשיית מעשה אלימות או טרור, דינו- מאסר חמש שנים.

לימוד בזוגות:

מהו ההבדל המרכזי בין שני חלקי החוק הסתה לגזענות והסתה לאלימות?
מדוע נדרש להפריד בין שני סוגי ההסתה האלה?
המורה יסכם: לשון החוק מגבילה את חופש הביטוי כאשר מדובר בהסתה לגזענות והסתה לאלימות.
ניתן להרחיב ולדון בנושא זה בהתאם למערך השיעורים בנושא: "אלימות מילולית ברשת והסתה לגזענות".

2. הגבלות על חופש הביטוי בזמן מלחמה

ניתן להגביל את חופש הביטוי במקרים מיוחדים בזמן מלחמה.

קראו את הקטעים הבאים ובדקו

- מהן הסיבות (הטיעונים) להגבלת חופש הביטוי בזמן מלחמה?
- האם אתם מסכימים עם הטיעונים הללו?

קטע 1

"לא קל להיות מדינה דמוקרטית בעת מלחמה. מאז תחילת מבצע "צוק איתן" אנו עדים לשיח אלים, גזעני ומסית של קיצוניים מכל הצדדים - התומכים במלחמה והמתנגדים לה. איתנותה של דמוקרטיה נבחנת דווקא בעתות חירום. עקרונות דמוקרטיים כמו חופש הביטוי אינם מושעים כשהתותחים רועמים אלא מאוזנים עם עקרונות אחרים כמו שמירה על פרטיות, בטחון המדינה והסדר הציבורי."

[\(יוחנן פלסנר, אזעקת אמת לדמוקרטיה הישראלית, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 7.7.2014\)](#)

קטע 2

פרופ' אסא כשר: "ביקורת בזמן מלחמה זו ירייה בגב"?

"באשר למלחמה, אני חושב שזה עדיין לא הזמן להביע ביקורת. אני חושב שהדיבורים על ועדת חקירה בנושא המנהרות לא צריכים להישמע בזמן לחימה. אפשר לדבר, למשל, על כך שנדרשים מהלכים מדיניים כאלה ואחרים, ולא רק מהלכים צבאיים, כי זה לא מפריע לחיילים. אסור להפריע לחיילים. בכל מדינה יש הפרדה בין החיילים לבין הדרג המדיני. אפשר לומר שמלחמה היא דבר מיותר, שהממשלה טועה, שצריך לנהל משא ומתן יותר טוב. אבל בצבא אין לגעת. במהלך מלחמה המדינה מרוכזת בהתנגשות עם האויב ובעשרות אלפי אנשים שנתונים במצב של חיים או מוות. לכן, לא צריך להפריע. כל סיפורי הביקורת, כולל ההאשמות לגבי נגמ"ש ממוגן יותר או פחות, הם לא במקומם כרגע".

[פורסם: ישראל היום, 8.8.2014](#)

קטע 3

כאשר המדינה נתונה במצב מלחמה או עובר עליה משבר לאומי ממין אחר - יש להכריע את הכף - לפי מסיבותיו המיוחדות של כל מקרה ומקרה - לטובת בטחון. גם השופטים בארצות הברית הולמס וברנדייס, הסכימו כי: "כאשר אומה נתונה במלחמה, אזי מהווים הרבה דברים שמותר היה לומר אותם בזמן של שלום מכשול למאמצה עד כדי כך שלא ניתן לסבול את הבעתם ברבים כל עוד בני אדם נלחמים, ושום בית-משפט לא יראה אותם ברי הגנה"... "רק שעת חירום יש בה כדי להצדיק דיכוי (של חופש הביטוי). זה צריך להיות הכלל אם ברצוננו ליישב מרות עם חופש"

(מעובד מתוך דברי השופט אגרנט בג"צ קול העם)

אכן, הדאגה של שמירה על בטחון המדינה בשעת-חירום עלולה להעיב על כל השיקולים האחרים, עד כדי כך, שהשלטונות יהיו נוטים, בשל אותה דאגה, להטיל איסור או להעניש על אמירת דברים או פרסומם בכתב גם בשעה שאין בהם כדי לסכן את שלום המדינה או האומה. ומכאן "הבעיה היא לסמן גבולות שישמשו ערובות סופיות (לחופש הביטוי) לאור הנטייה מטעם מחוקקים ושופטים, ביחוד בשעת חרום, להתייחס לרעיונות, עליהם אינם מביטים בעין יפה, כמסכנים את שלום הציבור". "על כן, לא מן הסתם הזהיר גם השופט ברנדייס על הצורך לשפוט בשאלת הסכנה הטמונה בדברי הפרסום הנדונים - "באווירה שקטה".

(מעובד מתוך דברי השופט אגרנט בג"צ קול העם)

שלב ה' - קבוצתי

הכרנו את גבולות חופש הביטוי בכל הנוגע להסתה ואת גבולות חופש הביטוי במלחמה. כעת ננסה לבחון על פי הכלים הללו כמה מהתבטאויות הקשות שנשמעו ברשתות החברתיות ובתקשורת בזמן מבצע "צוק איתן".

המנחה יחלק את המשתתפים לקבוצות של 4-6 משתתפים ויחלק 2-3 קטעים ובהם אמירות/התבטאויות (נספח 1) וכן כרטיס משימה קבוצתית (נספח 2).

1. המנחה יבקש מכל קבוצה לעבור ביחד על הקטעים, למלא את כרטיס המשימה ולהתייחס לשאלה: **באיזו מידה אתם סבורים שההתבטאות/הדעה/העמדה לגיטימית להבעה בעת מלחמה או חירום?**

שלב ו' - במליאה

דיווח הקבוצות. כל קבוצה תציג שתי דוגמאות שונות מכרטיס המשימה, תציג את הנימוקים העיקריים שעלו בעד ונגד.

למנחה: חשוב להבהיר כי לעיתים קשה להבחין היכן עובר הגבול בין ביטוי שאינו מסוכן לביטוי שהוא מסוכן ואינו חוקי. גם לשון החוק ניתנת לפרשנות ומציבה לפנינו קושי ואתגר. לכן, לצד המבחנים המשפטיים, ניתן בחברה הדמוקרטית משקל רב לשיח הציבורי ולדיון על משמעותם של ביטויים שונים.

נקודות לדיון

- לאור הדיונים בקבוצה, מה היה יותר קל / קשה למצוא טיעונים בעד האמירה או נגדה? מדוע?
- האם שיניתם את דעתכם? האם שמעתם טיעונים שלא חשבתם עליהם?
- האם אמירה שנאמרת במרחב הציבורי (מול קהל) שונה במידת הלגיטימיות שלה מאמירה שנאמרת בחדרי חדרים? נמקו.
- מהו לדעתכם ההבדל בין התבטאויות של אנשים פרטיים לבין התבטאויות של אמנים ולעומתם עיתונאים ולעומתם נציגי ציבור (שרים, רבנים, ראשי עיריות)?

- מהי האחריות המוטלת עלינו כאזרחים לשמירת חופש הביטוי בשיח הדמוקרטי וכיצד נוכל לממש זכות זו?

נספח 1: כתבות והתבטאויות מן העיתונות

קטע 1: אורנה בנאי: "אני שמאלנית הזויה שאוהבת ערבים"

בריאיון לאושרת קוטלר בערוץ 10 אמרה ארנה בנאי: "אני חושבת שביבי צריך להתאפק", ועוד אמרה: "בצד שלהם נהרגו היום נשים וילדים וזה מאוד מצער אותי" וסיימה: "אני שמאלנית הזויה שאוהבת ערבים."

[פורסם ב Mynet, 17.7.2014](#)

קטע 2: אמנית תחת מתקפה

כבר ימים שאורנה בנאי נמצאת תחת מתקפה ויראלית. מאות טוקבקיסטים מאחלים לה, לילדיה ולכלביה מוות בייסורים. "איכס", "עלובה", "הזויה" הן רק מיעוט משלל הקללות שהרעיפו עליה, רגע אחרי שדרשו ממנה לעבור לגור בעזה מיד. בנוסף, בעקבות דבריה חברת "מנו ספנות" פיטרה את השחקנית שהועסקה כפרזנטורית שלה.

[פורסם ב Mynet, 17.7.2014](#)

קטע 3: שלט בכניסה לאור יהודה

קטע 4: ראש העיר לוד פיטר עובדת ערבייה שהביעה שמחה על מות חיילים בעזה

קטע 6: סלקום ובזק דורשות מעובדיהם להגביל את התבטאויותיהם ברשת

מנכ"ל חברת סלקום, ניר שטרן, מבקש מהעובדים להגביל את התבטאויותיהם. "אני דורש להפסיק לאלתר את הבעת הדעות הקיצוניות ברשתות החברתיות ולשמור על רגישות ואיפוק", כותב המנכ"ל באיגרת לעובדים. גם בחברת בזק מבקשים מהעובדים לשקול מלים: "החברה תשקול את צעדיה כלפי כל עובד או עובדת אשר ינהגו התנהגות בלתי הולמת, הסתה או פגיעה בביטחון המדינה ובסדרי המשטר והחברה".

[פורסם: העין השביעית, 4.8.2014](#)

קטע 7: "הרעים לטיס"

הם מיטב הנוער הישראלי, שנועד לגדולות. הם באמת הכי הכי, אחי — הם הטובים לטיס, הטייסיים הכי טובים, והם עושים עכשיו את המעשים הכי רעים, הכי אכזריים והכי מתועבים. הם יושבים בקוק-פיט ולוחצים על כפתורים וג'וי-סטיקים, משחק מלחמה. גוזרי חיים ומוות, ממקומם הרם בשמים הם רואים רק נקודות שחורות מתרוצצות בבהלה, נסות על נפשן, אולי גם כאלה שמניפים ידיים באימה נוראה מהגגות; החץ השחור מתכוון למטרה, וכבר מיתמרת פטריית עשן שחורה — פוף, רעד קל בכנף, פגיעה "טובה", וכבר הם בגיחה הבאה.

[פורסם: הארץ, 14.7.2014](#)

קטע 8: אוניברסיטת בר אילן נגד מרצה למשפטים שהביע דאגה לנפגעים בשני הצדדים

בדואר אלקטרוני ששלח לתלמידי השנה השנייה בפקולטה למשפטים כתב פרופסור חנוך שינמן כי הוא מקווה שההודעה "מוצאת אתכם במקום בטוח, ושאתם, משפחותיכם והקרובים לכם אינם בין מאות האנשים שנהרגו, האלפים שנפצעו, או עשרות האלפים שבתייהם נהרסו או שנאלצו לעזוב את בתייהם במהלך או כתוצאה ישירה מהעימות האלים ברצועת עזה וסביבתה". שינמן, העוסק בין השאר בהיבטים פילוסופיים של המשפט, הוסיף כי הוא מאחל "לכם, משפחותיכם והקרובים לכם שתישארו בטוחים ובריאים, עד שהעימות יסתיים ועד בכלל".

ההתייחסות לנפגעים בלחימה, ללא ציון השתייכותם הלאומית, הביאה סטודנטים למשפטים להתלונן על "פגיעה ברגשות" בפני דקאן הפקולטה, פרופסור שחר ליפשיץ, אשר פרסם

בתוך זמן קצר הודעה ובה כתב: "זועזעתי להיוודע על הדואר האלקטרוני שנשלח אליכם על ידי פרופסור שינמן, זהו מכתב פוגעני, והחל מן הבוקר אנחנו מוצפים ובצדק בפניות של סטודנטים ובני משפחה, שרבים מהם משתתפים בימים אלה ממש בקרבות בדרום."

[פורסם באתר הארץ, 29.7.2014](#)

קטע 9: רשות השידור פוסלת לשידור תשדיר רדיו של ארגון "בצלם"

רשות השידור פוסלת לשידור תשדיר רדיו של ארגון "בצלם", שבו מוקראים שמותיהם של ילדים פלסטינים שנהרגו מאש צה"ל. "רשות השידור פסלה אותו בטענה כי הוא שנוי במחלוקת מבחינה פוליטית וציינה כי הרשות ככלל אינה מתירה תשדירים בעלי אופי פוליטי".

[פורסם: העין השביעית, 4.8.2014](#)

נספח 3:

ממדי חופש הביטוי – פרופ' מרדכי קרמניצר (מתוך: הערכה לציון יום הזיכרון ה-10 ליצחק רבין, מרכז רבין ומשרד החינוך)

לחופש הביטוי ממדים שונים. להלן ניתוח מימדי חופש הביטוי ע"פ הרצאתו של פרופ' מרדכי קרמניצר בכנס של המכון הישראלי לדמוקרטיה

הממדים:

6. **חופש הביטוי מהווה אמצעי הכרחי לשם קיום הליך בחירות דמוקרטי משמעותי;** כדי שיהיה ניתן לצקת תוכן ממשי בתהליך הבחירות, הכרחי שלאזרחים תהיה הזכות והיכולת המעשית להחליף ביניהם דעות, להשמיע ביקורת כלפי השלטון ולגבש יחד באמצעות החלפת דעות – חלופה לשלטון קיים. חופש מידע מסייע לאזרח לקבל החלטות (אישיות ופוליטיות).

7. **חופש הביטוי כאמצעי לבקרה ופיקוח על השלטון הנבחר, בתקופה שבין מערכת בחירות אחת למשנה;** באמצעות חופש הביטוי מוטל על השלטון מורא הציבור, ותודות לכך גוברים הסיכויים שלא יעשה שימוש לרעה בכוח השלטוני. בהקשר זה חשיבות רבה לחופש העיתונות המאפשרת לאזרח את חופש המידע ואת זכותו לדעת על המתרחש במסדרונות השלטון – מדיניות, שימוש בכספי ציבור וכ"ו. חופש מידע חושף בעיות חברתיות הדורשות טיפול.

8. **חופש הביטוי כאמצעי להכרות בין קבוצות תרבותיות שונות בחברה ויצירת מרחב ציבורי משותף, דינמי ומתפתח;** כדי שיוכל להתקיים דיון ציבורי בין הקבוצות השונות המרכיבות את החברה, אשר לתרבותה המשותפת, ערכיה ותפיסותיה יש לאפשר חשיפת עמדותיהן של כל הקבוצות ויצירת פתיחות והכרות ביניהן. חופש הביטוי יאפשר מקום לכל הקבוצות האלו. ללא חשיפה זו נוצרת חברה מקובעת ומנוונת. דיון חופשי מביא לגילוי האמת ופתיחות לרעיונות חדשים ולקידמה.

9. **חופש הביטוי כאמצעי לחשיפת האדם למגוון דעות – גם אלו המנוגדות לשלו;**
באמצעות חופש הביטוי יכול האזרח להיחשף לעובדות חדשות, לברר תוקף של
עמדות מסוימות, ללבן אמיתות ולהפריך דעות שגויות. חופש הביטוי והמידע מסייע
לאדם לגבש השקפת עולם.

10. **חופש הביטוי כאמצעי למימוש עצמי של האדם;** הביטוי מהווה חלק ממהותו
האנושית של האדם, חלק מפיתוח עצמיותו. המדינה הדמוקרטית מחויבת לכבד את
החופש והזכות של האדם להתבטא במגוון צורות, בכלל זה באמצעים אומנותיים
מגוונים.

נספח 2: כרטיס משימה קבוצתית

בחרו 2-3 קטעים ומלאו לגביהם את הטבלה

			מה תוכן האמירה בקטע?
			מי הדובר (אם יש)?
			כלפי מי מופנית ההתבטאות?
			מתי ובאיזה הקשר נאמרו הדברים?
			מי קהל היעד של ההתבטאות?
			היכן התפרסמה ההתבטאות?
			איך מנוסחת ההתבטאות? אילו מילים בולטות במיוחד?
			באיזו מידה ההתבטאות לגיטימית לדעתכם?
			הציגו 2 נימוקים בעד האמירה
			הציגו 2 נימוקים נגד האמירה